

Šaur, Josef

Prázdninový kurs lužické srbštiny počtrnácté

Opera Slavica. 2005, vol. 15, iss. 1, pp. 40-42

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117587>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

2. Ustavující schůze ČAS pověřila zvolený komitét organizací každoročních valných hromad a konferencí českých slavistů jako místa pravidelného profesního setkávání.
3. Pověřuje zvolený komitét úpravou stanov ČAS
 - a) v tom smyslu, že členem ČAS může být odborně pracující slavista i bez základní vědecké hodnosti (CSc., Dr., Ph.D.), ale s výhledem jejího rychlého dosažení (v podstatě jde o doktorandy), jehož přihlášku doporučí minimálně dva členové ČAS a schválí valná hromada ČAS.
 - b) v počtu členů komitétu ČAS, který by se mohl v závislosti na početnosti ČAS zvýšit z dosavadních devíti na patnáct.
3. Schvaluje členský příspěvek ve výši 130 Kč ročně.
4. Pověřuje předsedu komitétu ČAS zřízením účtu ČAS.

Komitét ČAS pak na svém prvním zasedání zvolil předsedou ČAS prof. Iva Pospíšila a místopředsedou prof. Miloše Zelenku.

(ip)

Prázdninový kurs lužické srbštiny počtrnácté

Ve dnech 26. 7. – 13. 8. 2004 pořádal Serbski Institut v Budyšině již XIV. letní kurs lužickosrbštiny a kultury (XIV. ferialny kurs za serbsku rěč a kulturu).

Celkem se jej účastnilo 47 zájemců o tento nejmenší slovanský národ. Nejvíce účastníků bylo z Polska, ČR a Ukrajiny. Menší zastoupení (jednoho nebo dvou účastníků) měly Bulharsko, Makedonie, Slovensko, Srbsko, Rusko, Francie, Nizozemí, Japonsko a USA. Na kursu se sešla pestrá společnost složená povětšinou ze slavistů vědců či studentů, z níž čněl „speciální“ host Ludvík Vaculík, který Lužici věnoval tři ze svých pravidelných fejetonů v Lidových novinách, z nichž dva napsal přímo v Budyšině.¹ Jen na okraj zmiňme jednu perličku. Ve svém úvodním proslovu zmínil organizátor kursu dr. F. Šěn, že se chtěl v roce 1968 stát novinářem. Jako zkoušku mu zadali v redakci *Nowe doby* posoudit manifest L. Vaculíka *2000 slov*. Manifest neodsoudil, a tak se nestal novinářem.

Program kursu vměstnaný do tří týdnů byl opravdu bohatý. Výuka probíhala ve zhruba pětičlenných skupinkách, do nichž jsme byli rozděleni podle studovaného jazyka (horní nebo dolní lužická srbština) a stupně pokročilosti. Základní jazykové vyučování se konalo dopoledne od pondělí do soboty. Kromě ní mohli kursisté absolvovat velké množství doplňujících přednášek z jazykovědy, dějin, etnologie a kultury. Jazykové znalosti rozšiřovaly tři dobrovolné přednáškové cykly zaměřené na syntax (dr. T. Meškank), slovní zásobu (dr. J. Šolčina) a frazeologii (dr. S. Wölkowa). Z bohatého výběru doplňujících přednášek vybíráme jen některé: *Wo prašenju lužickoserbsko-českich počahow* (prof. Dr. H. Šewc), *Serbja z wida zapadoněmskeho nowinarstwa w lětach 1945 – 1990* (dr. E. Pjeh), *Arnošt Muka a serbske narodne drasty* (dr. I. Kellerova), „*Imaginary muzej*“ *podobiznow serbskich wótcincow w 19. a na zpočátku 20. lětstotka* (dr. M. Měrčinowa). Rád bych vyzvedl především dvě z těchto přednášek a sice *Šancy za zachowanje serbskeje rěče a identity – argumenty a strategije*, kterou přednesl český etnolog a sorabista doc. L. Šatava a která upozornila na neaktuálnější lužickosrbštiny problém. Na podobně aktuální téma se zaměřil

¹ Srov. Lidové noviny z 10. 8. 2004, 17. 8. 2004, 24. 8. 2004.

i prof. E. Wornar v přednášce *Serbski linux, serbski windows, serbska prawopisna kontrola – utopije?*, v níž si položil otázku, zda je možno „posrbštit“ počítač. Zcela jistě se totiž jedná o jednu z podmínek zachování lužické srbštiny. Všechny přednášky byly předneseny v lužické srbštině, přičemž pro začátečníky pořadatelé nachystali náhradní program „řečne zwučownje“ se spisovatelem a publicistou Benem Budarem, který svůj kurs pojal jako krátkou rozpravu o lužickosrbských dějinách a jejich klíčových momentech. V podvečerních hodinách si mohli zájemci rozšířit své znalosti v kursech literárního čtení vedených hlavním organizátorem kurzu dr. F. Šěnem či v úvodu do dolní lužické srbštiny s dr. A. Pohončovou.

Kurs však nenaplňovala jen výuka, ale také mnoho kulturních akcí. Druhý den po příjezdu nás dr. F. Šěn provedl po Budyšínu a jeho památkách, kde nesměl chybět lužickosrbský „Slavín“ – hřbitov Miklawš. Tentýž den večer následovalo přijetí u předsedy *Domowiny* J. Nuka v Srbském domě. Velmi zajímavé bylo několik tematicky zaměřených večerů – dolno- a hornolužický filmový večer, večer se srbskými tanci a tradičními písněmi či večer o moderní lužickosrbské hudbě s S. Brankačkem. Ty doplnil unikátní literární večer ve Smolerově knihkupectví organizovaný Rózou Domašcynou. Jeho tématem byly překlady z a do lužické srbštiny. Zaznělo zde například čtení básní v podání básníka Kito Lorence či překlad F. Šěna jedné z částí *Cesty na Praděl* L. Vaculíka.² Vyvrcholením večera bylo představení sbírky T. Meškanka 7x7 vydávanou *Společností přátel Lužice*. Jak název ilustruje, jde o sedm básní v sedmi různých jazycích (lužickosrbsky, česky, slovensky, polsky, rusky a anglicky). Hlavním posláním sbírky je přiblížit Lužici širšímu publiku.

Kromě již zmíněného nelze opomenout výlety po Lužici, kterých jsme absolvovali hned několik. První z nich, rozdělený do dvou dnů, nás zavedl do Dolní Lužice. Po cestě jsme navštívili dům H. Zejlera a A. Smolera v Łazu, následovala prohlídka historického jádra Chotěbuzi a představení ochotnického divadla (v dolní lužické srbštině) *Serbski kral* v Hochozách. Druhý den započala exkurze do Blot, jejíž součástí bylo turisticky vyhledávané „čoľmikowanje“ (projížďka na loďkách) v Bórkowach. Jen na okraj zmíním, že tato mokřinatá Blata tvořená množstvím ramen Sprévy na jejím severním toku dala Lužici její název. Program doplňovala evangelická mše v Dešně a setkání se spisovatelem a publicistou Jurijem Kochem v Rogowě. Kromě krás Dolní Lužice výlet ukázal zdejší katastrofální jazykovou situaci. Dolní lužická srbština se ve již pomalu stává akademickou záležitostí. Nebudeme za pesimisty, když řekneme, že pokud se lužická srbština udrží, tak nejspíš jen ve své horní verzi. Největším „nepřítelem“ tohoto jazyka v Dolní Lužici není tlak němčiny, ale hnědé uhlí. Pokračující industrializace už od konce 19. století značně „rozřezuje“ slovanský živel v této oblasti. Povrchová těžba postupně „ukusuje“ z území Lužice, což dokládá i vesnice Rogow, která bude v nejbližší době odtěžena. Pro obyvatele byla zbudována zcela nová (dokonce přestěhovali i hřbitov), avšak tím mizí souvislá lužickosrbská sídelní plocha.

Další exkurze nám ukázaly Horní Lužici – katolickou a evangelickou. Po katolické mši ve Wotrowě (na níž několik žen přišlo v tradičním lužickosrbském kroji) jsme pokračovali do Pančic-Kukowa – rodiště a místa posledního působení největšího lužického básníka Jakuba Barta-Čišinského. S Pančicemi-Kukowem je spojen i klášter *Marijina Hwězda*. Vrcholem jistě bylo setkání se spisovatelem Jurijem Brězanem v jeho domě v Horním Hajnku, který nám přečetl ukázkou ze své nejnovější knihy a v dalším rozhovoru si po-

² Srov. Rozhled 2004/10

steskl, že mu již pokročilý věk (88 let) neumožňuje psát své poslední knihy i německy, jak byl dříve zvyklý. Z evangelické Horní Lužice jsme poznali Bukeyy (německy Hochkirch, významné bojiště Sedmileté války), Njehorň (vesnice spojená se spisovatelem a malířem M. Nowakem-Njehorňským) a další. Kromě opravdu bohatého programu byl všem účastníkům po celou dobu kursu k dispozici *Serbski Institut*, jeho knihovna a *Serbski kulturny archiv*, čehož mnozí využili k bádání.

Situace v Lužici je neutěšená a pokud se „něco“ nestane je zánik nejmenšího slovanského jazyka otázkou velmi krátkého období. Co je ono „něco“? Leoš Šatava, který se touto otázkou dlouhodobě zabývá, hovoří o změně postoje lužickosrbské mládeže. Jen na nich závisí zachování jazyka. Ovšem nelze se divit, že mnozí z nich se nechtějí lišit od větší nové německé populace. Současná hektická doba s počítači, počítačovými hrami, populární hudbou, filmy obnažuje problematičnost jazykové situace v plné nahotě. Tato media totiž ve své podstatě v lužickosrbské verzi neexistují. *Serbske nowiny* přinášejí pouze regionální zprávy, takže Lužičtí Srbové nemají možnost sledovat dění za hranicemi Lužice ve své mateřtině (sic!). Dvojazyčnost, alespoň v Budyšíně, je jen prázdným pojmem, omezeným na názvy ulic a popis veřejných budov. Jedinou budovou, kde jsem viděl vše dvojazyčně, bylo *Srbské muzeum*. Dokonce i v *Srbském gymnáziu* (jediné lužickosrbské střední škole) jsou některé popisky a nástěnky pouze v němčině. Například odborné fyzikální nástěnky mají jen německou verzi. Copak lužická srbština nemá výrazy pro chod jaderné elektrárny? Na druhou stranu je pro Čecha potěšující, že se zde čeština vyučuje jako jeden z cizích jazyků.

Je pravda, že mnohé odborné pojmy lužická srbština nemá a nahrazují se němčinou. Při *Srbském institutu* existuje komise jazykovědců, která má za úkol chybějící lexikum doplňovat, pomoc často hledá v češtině či polštině. Avšak nahrazovat německá odborná kompozita často o pěti i více kořenech je pro slovanské jazyky obtížné, neboť tento prostředek neuvžívají. Ekvivalent převzatý z češtiny pak musí nutně člověku zvyklému myslet i v němčině připadat nedostačující. Nelze ani spoléhat na „volnou jazykovou soutěž“, že tedy rozhodnou sami uživatelé jazyka. Statisticky jsou různé, ale někteří badatelé potichu a zcela neoficiálně připouštějí, že počet aktivních uživatelů horní lužické srbštiny je méně než 10 000. Současná mládež má osud mateřštiny ve svých rukou. Snad jim pomůže i „posrbštění“ počítače, o kterém mluvil prof. Warnar. O tom jak je situace vážná svědčí i povzdechnutí jednoho sorabisty, který konstatoval, že pro bádání o Lužických Srbech je užitečnější dobrá znalost němčiny než lužické srbštiny. Při setkání s předsedou *Domowiny* J. Nukem, si jeden z funkcionářů této organizace posteskl, že na FF MU se neučí lužická srbština. Je to hodně nespravedlivá výtka, když v samotném Německu se učí pouze na univerzitě v Lipsku. Navíc akreditovat samostatný obor sorabistika není možné, protože v současnosti není v ČR žádný docent ani profesor sorabista (doc. Šatava je etnolog, nikoliv filolog), což se dá také vulgárně vyložit tak, že sorabistika u nás neexistuje. Naštěstí přece jen máme několik mladých badatelů, kteří směřují k upevnění české sorabistiky. Jako nejefektivnější se jeví současný model, tedy nabídka výběrového kursu „Úvod do sorabistiky“ či prostor v rámci přednášky „Slovanské minority“. Můžeme jen doufat, že se množství seminářů v budoucnu rozšíří.

O tom, zda nejmenší slovanský jazyk zanikne, rozhodnou sami Lužičtí Srbové. Všichni účastníci kursu si odnášeli dobré dojmy z nejen výtečného a perfektně zorganizovaného kursu, ale také z přátelské atmosféry, která se zde vytvořila.

Josef Šaur